

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIY TA’LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI
CHIRCHIQ DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

BUXGALTERIYA XISOBI O‘QUV DASTURI

Bilim sohasi:	100000 – Ta’lim
Ta’lim sohasi:	110000 – Ta’lim
Ta’lim yo‘nalishi:	60411200- Menejment

Chirchiq – 2023

Fan/modul kodi ACCOUN6		O'quv yili 2024-2025	Semestr 4	ECTS - Kreditlar 6	
Fan/modul turi Majburiy		Ta'lim tili O'zbek		Haftadagi dars soatlari 6	
1.	Fanning nomi	Auditoriya mashg'ulotlari (soat)		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama (soat)
	Buxgalteriya xisobi	90		90	180
2.	I. Fanning mazmuni. Fanni o'qitishdan maqsad - talabalarga xo'jalik yurituvchi sub'ektlarda buxgalteriya xisobining nazariy asoslarini, unda qo'llaniladigan asosiy tamoyillar, usullarini urgatish hamda ularni amaliyotga tatbiq etish kunikmasini hosil qilishdan iborat. Fanning vazifalari - buxgalteriya hisobi hisobvaraqlarida aktivlarning holati va harakati, mulkiy huquqlar va majburiyatlarning holati to'g'risidagi to'liq hamda aniq ma'lumotlarni shakllantirish; samarali boshqarish maqsadida buxgalteriya hisobi ma'lumotlarini umumlashtirish; moliyaviy, soliqqa doir va boshqa hisobotlarni tuzishdan iboratdir. II. Nazariy qism (ma'ruza mashg'ulotlari) II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: 1-mavzu. "Buxgalteriya xisobi" faniga kirish Buxgalteriya xisobining paydo bulishi va tarixiy rivojlanishi. Buxgalteriya xisobining maktablari. Xo'jalik xisobi to'g'risida umumiy tushuncha va unga qo'yiladigan talablar. Xo'jalik xisobining turlari: tezkor (operativ), statistik va buxgalteriya xisobi. Xisob turlarida qo'llaniladigan ulchovi birliklari. Xo'jalik xisobi tizimining yaxlitligi. 2-mavzu. Fanning predmeti va usullari Buxgalteriya xisobi fanining predmeti, boshqa iqtisodiy fanlar bilan o'z'aro bog'liqligi va buxgalteriya xisobining tadqiqot usullari. Buxgalteriya xisobining maqsadi va vazifalari. Buxgalteriya xisobining funksiyalari. Buxgalteriya xisobining sub'ektlari va ob'ektlari. Xo'jalik mablag'larning tarkibi va ishlab chiqarish jarayonidagi funksional roli bo'yicha turkumlanishi. Mablag'larning vujudga kelish manbalari va maqsadli tayinlanishi bo'yicha turkumlanishi. Buxgalteriya xisobining konseptual asoslari. 3-mavzu. Buxgalteriya balansi "Balans" tushunchasi va uning iqtisodiy ahamiyati. Buxgalteriya balansining tuzilishi va mazmuni. Xo'jalik mablag'lari haqida tushuncha. Xo'jalik mablag'larini turiga, joylashishiga va tarkibiga ko'ra turkumlash. O'zoq muddatli va joriy mablag'lar. Xo'jalik mablag'larining tashkil topish manbalari to'g'risida tushuncha. Xo'jalik mablag'lari manbalarini turiga, joylashishiga va tarkibiga kura turkumlash. Xo'jalik jarayonlari va xo'jalik muomalalari to'g'risida tushuncha. Xo'jalik muomalalari ta'sirida balansda sodir bo'ladigan uzgarishlar. Balans moddalari va ularni o'qish tartibi. Respublikamiz korxonalarida tuzilayotgan balanslar bilan xorijiy davlatlarda tuzilayotgan balanslar o'rtasidagi umumiy bog'liqlik va farqlar.				

4-mavzu. Xo'jalik operatsiyalarida ikkiyoqlama yozuv

Buxgalteriya xisobining schyotlari va uning tuzilishi. Ikkiyoqlama yozuv. Ikkiyoqlama yozuvning nazorat qilish xususiyatlari. Sintetik va analitik schyotlar, ularning tuzilishi va o'z'aro bog'liqligi. Analitik va sintetik xisob haqida tushuncha. Buxgalteriya xisobining schyotlari rejasi va uning tuzilishi. Buxgalteriya balansi va schyotlarning o'z'aro bog'liqligi. Schyotlarning iqtisodiy mazmuni, tarkibi va tayinlanishi bo'yicha turkumlanishi. Joriy buxgalteriya xisobi ma'lumotlarini umumlashtirish. Oborot vedomost (aylanma qaydnoma)larini tuzish. Ularning turlari, shakli va tuzish tartibi. Buxgalteriya xisobining schyotlar rejasi.

5-mavzu. Biznes jarayonlari va ularni xisobga olish

Biznes jarayonlarining ahamiyati. Xisob ma'lumotlaridan foydalanuvchilar. Biznes jarayonlarining asosiy ko'rsatkichlari va ularning ahamiyati. Ta'minot jarayonining xisobi. qiymat ulchovining mohiyati va ahamiyati. Transport-tayyorlov xarajatlari haqida tushuncha va ularni taqsimlash usullari. Ishlab chiqarish jarayonining xisobi. Kalkulyatsiya schyotlarining ishlab chiqarilayotgan maxsulot, bajarilayotgan ish va xizmatlar tannarxini aniqlashdagi o'rni. Ishlab chiqarish jarayonida sintetik va analitik xisobni tashkil etish. Ishlab chiqarilgan maxsulotlarning haqiqiy tannarxini aniqlash. Sotish (realizatsiya) jarayonining xisobi.

6-mavzu. Xujjatlashtirish va inventarizatsiya

Xujjatlashtirish haqida tushuncha. Buxgalteriya xisobida xujjatlarning roli va ahamiyati. Buxgalteriya xujjatlarining turkumlanishi. Xujjatlarning rekvizitlari. Xujjatlarga yozuvlar kiritish va ularni rasmiylashtirishda qo'yiladigan talablar. Xo'jalik muomalalarini dastlabki va yig'ma xujjatlashtirish tartibi. Xujjatlarning aylanishini tashkil etish. Xujjatlarni avtomatlashtirish va tashkil etish shakliga bog'liqligi. Inventarizatsiya to'g'risida tushuncha, uning ahamiyati va turlari. "Inventarlashni tashkil etish va utkazish" 19- son buxgalteriya xisobi milliy standartiga muvofiq inventarizatsiya utkazishni tashkil qilish. Inventarizatsiya natijalarini rasmiylashtirish va buxgalteriya xisobi schyotlarida aks ettirilishi.

7-mavzu. Buxgalteriya xisobining registrlari va shakllari

Xisob registrlari va shakllari haqida tushuncha. Ularning buxgalteriya xisobidagi roli va ahamiyati. Buxgalteriya xisobining shakllari, ularning mohiyati va tarixiy rivojlanishi. Buxgalteriya xisobining jurnal-order, memorial-order, Bosh jurnal shakllari. Buxgalteriya xisobining informatsion texnologiyalarga asoslangan va soddalashtirilgan shakllari ahamiyati hamda ularning yuritilishi.

8-mavzu. Buxgalteriya xisoboti

Buxgalteriya xisoboti haqida tushuncha, uning ahamiyati va mohiyati. Buxgalteriya xisobotining tarkibiy tuzilishi. Xisobot shakllarining tuzilish tamoyillari. Xisobotga ilovalar, tushuntirishlar va ma'lumotlar to'g'risida tushunchalar. Xisobotlarni tuzish, ularni tuldirish va taqdim etish tartibi. Buxgalteriya xisoboti integratsiyasi.

9-mavzu. Buxgalter kasbiga qo'yiladigan talablar

Buxgalteriya xisobi bo'yicha jamoat tashkilotlari, ularning roli va ahamiyati. Buxgalterlarni milliy sertifikatlash tizimi. Buxgalterlarni xalqaro sertifikatlash

tizimi.

10-mavzu. Buxgalteriya xisobi xizmatini tashkil etish

Buxgalteriya xisobi xizmatini tashkil qilishning huquqiy asoslari va ahamiyati. O'zbekistan Respublikasining "Buxgalteriya xisobi to'g'risida"gi qonuni va uning ahamiyati. Buxgalteriya xisobini tashkil qilish shakllari. Moliyaviy xisob va xisobotni tartibga soluvchi me'yoriy-huquqiy asoslar. Xisob siyosatining mohiyati, mazmuni va ahamiyati. Xisob siyosatini tanlash va qo'llash. Xisob siyosatini shakllantirishning muammolari.

Buxgalteriya xisobiga rahbarlik qilish. Buxgalteriyada ishni tashkil qilish. Buxgalteriya xisobi xizmati rahbarining majburiyat va huquqlari. Xo'jalik sub'ektlarida bosh buxgalterning vazifalari, uquqlari va majburiyatlari.

11-mavzu. Pul mablag'lari va valyuta operatsiyalari xisobi

Pul mablag'lari va tashkilotlar o'rtasida xisoblashishlar xisobini tashkil etish hamda uning vazifalari. Naqd pul, kassa muomalalarining xisobini yuritish tartibi. Bankdagi xisob-kitob, valyuta schyotini ochish va ular bo'yicha operatsiyalar xisobini yuritish.

Chet el valyutasida ifodalangan aktivlar va passivlar xisobi. Valyuta kurslaridagi uzgarishlarning ta'sirlari. Kurs farqlarini tan olish.

Bankdagi akkreditiv, chek daftarlari va boshqa maxsus schyotlar bo'yicha muomalalarni aks ettirish. Pul ekvivalenti, yo'ldagi pul mablag'lari schyoti.

12-mavzu. Mehnat va ish haqini xisobga olish

Mehnat va ish haqi xisobini tashkil etish hamda uning vazifalari. Mehnat munosabatlarini tartibga solish. Korxonaning shaxsiy tarkibi, mehnatga haq tulashni tizimlari, shakllari va turlari. Mehnat va ish haqini dastlabki xujjatlarda rasmiylashtirish hamda umumlashtirish.

Jismoniy shaxslar jami daromadlari tarkibi. Ish haqidan ushlab qolinadigan va chegiriladigan so'mmalar xisobi. Vaqtinchalik mehnatga layoqatsizlik nafaqasini xisoblash va tulash. Mehnat ta'tili rezervlari va tulovlari xisobi. Yagona ijtimoiy tulovni xisoblash tartibi. Xisobdor shaxslar bilan xisoblashishlar xisobi.

Fuqarolarning jamg'arib boriladigan pensiya tizimida shaxsiy jamg'arib boriladigan pensiya xisobvaraqlarini ochilishi hamda ularga majburiy va ixtiyoriy badallar xisobi.

13-mavzu. Tovar-moddiy zaxiralar xisobi

Tovar-moddiy zaxiralar (TMZ)ning xo'jalik sub'ektlari faoliyatida tutgan o'rni va bu sohada xisobning vazifalari. TMZlarni turkumlash va baxolash. TMZlarni kirim qilish yo'llari va ular harakatini xujjatlashtirish. TMZlarni omborda va buxgalteriyada xisobga olish. TMZlarni donalab baholash, o'rtacha bahoda, FIFO va boshqa usullarda baxolab sarflashni xisobda aks ettirish. TMZlar sof sotish qiymati. Materiallardan foydalanishni nazorat qilish va inventarizatsiyadan utkazish.

Xo'jalik jixozlari va inventarlari xisobining xususiyatlari. Qayta ishlashga berilgan xom ashyo bo'yicha operatsiyalarni xisobda aks ettirish tartibi. Idishlar xisobining xususiyatlari.

14-mavzu. Investitsiyalar xisobi

Iqtisodiyotni modernizatsiyalashtirish sharoitida investitsiyalarning roli va bu sohada xisobning vazifalari. Investitsiyalar xisobini tashkil qilish. Investitsiyalarni turkumlash. Qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish muomalalarini xisobda aks ettirish. Investitsiyalarni sotib olishdan va foydalanishda moliyaviy natijalarni oldindan hamda keyin aniqlash xisobi. Bir aksiyaga to'g'ri keladigan foyda. Investitsiyalarda qatnashish usullari. Qaram tadbirkorlik sub'ektlaridagi va qo'shma korxonalardagi investitsiyalar.

III. Amaliy mashg'ulotlar bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

Amaliy mashg'ulotlar uchun quyidagi mavzular tavsiya etiladi:

1. "Buxgalteriya xisobi" faniga kirish
2. Fanning predmeti va usullari
3. Xisob turlarida qo'llaniladigan: natural, mehnat va pul ulchovi birliklari.
4. Buxgalteriya balansi
5. Schetlar tizimi va buxgalteriya balansi moddalarining o'z'aro bog'likligi.
6. Xo'jalik operatsiyalarida ikkiyoqlama yozuv
7. Ikkiyoqlama yozuv va uning asoslanishi.
8. Biznes jarayonlari va ularni xisobga olish
9. Ishlab chiqarish jarayonining xisobi
10. Xujjatlashtirish va inventarizatsiya
11. Inventarizatsiya haqida tushuncha va natijasini rasmiylashtirish
12. Buxgalteriya xisobining registrlari va shakllari
13. Buxgalteriya xisobi shakllari, memorial-order shakli.
14. Buxgalteriya xisoboti
15. Xisob siyosati va uning xo'jalik yurituvchi sub'ektlar faoliyatidagi ahamiyati
16. Buxgalter kasbiga qo'yiladigan talablar
17. Buxgalteriya xizmati rahbari kasbiga qo'yiladigan talablar
18. Buxgalteriya xisobi xizmatini tashkil etish
19. Buxgalteriya xisobini tashkil qilish shakllari
20. Pul mablag'lari va valyuta operatsiyalari xisobi
21. Kassadagi naqd pullar harakatining xisobini tashkil qilish
22. Valyuta schyotini ochish va ulardagi mablag'lar xisobi
23. Mehnat va ish haqini xisobga olish
24. Ish haqidan ushlab qolinadigan majburiy tulovlar va boshqa har- xil tulovlar bo'yicha xisob-kitoblar xisobi.
25. Tovar-moddiy zaxiralar xisobi
26. Tovar-moddiy zaxiralarni baxolash usullari.
27. Investitsiyalar xisobi
28. Investitsiyalarni turkumlanishi va tarkibi.

29. O'zoq muddatli investitsiyalar xisobi.

30. Qisqa muddatli investitsiyalar xisobi.

Mustaqil ta'lim va mustaqil ishlar

Mustaqil ta'limni baholash – bu talabalarning jamoaviy tartibda va yakka tartibda berilgan amaliy loyihalarni bajarishlari orqali amalga oshiriladi. Bunda har bir talabaga bitta jamoaviy loyiha va ikkita yakka tartibda bajariladigan loyiha beriladi. Talaba berilgan loyihaning maqsad va vazifalarini, mohiyatini tushungan holda qo'yilgan masalani o'rganib, izlanishlar olib boradi. Olingan natijalarni tahlil qilib, hulosalari bilan taqdimotlar tayyorlab himoya qiladi. Ishchi fan dasturida loyihalarning soni, mavzusi, mazmuni bajarish usullari va topshirish muddatlari to'liq ochib beriladi.

Mustaqil ta'lim uchun tavsiya etiladigan mavzular:

1. Buxgalteriya balansi va uning tuzilishi.
2. Xo'jalik muomalalari ta'sirida balansda sodir bo'ladigan o'zgarishlar.
3. Buxgalteriya xisobining schyotlari va ularning tuzilishi.
4. Buxgalteriya xisobi schyotlaridagi ikkiyoqlama yozuv va uning asoslanishi.
5. Schetlar tizimi va buxgalteriya balansi moddalarining o'z'aro bog'liqligi.
6. Buxgalteriya xisobining usullari va uning elementlari.
7. Sotish (realizatsiya) jarayonining xisobi.
8. Buxgalteriya (moliyaviy) xisobotining tarkibi va turlari.
9. Inventarizatsiya natijalarini buxgalteriya xisobida aks ettirish.
10. Moliyaviy xisobotning tuzilishi.
11. Buxgalteriya xisobi sub'ektlari va ob'ektlari.
12. Xujjatlashtirish va inventarizatsiya.
13. Inventarizatsiya haqida tushuncha, uning ahamiyati va turlari.
14. Inventarizatsiya utkazish va natijasini rasmiylashtirish tartibi.
15. Bozor iqtisodiyotiga utishda buxgalteriya xisobini isloh qilish boskichlari.
16. Buxgalteriya xisobida xujjatlarning roli va ahamiyati.
17. Xisob registrlari va ularni buxgalteriya xisobidagi roli.
18. Buxgalteriya xisobining memorial-order, jurnal-order va bosh jurnal shakllari.
19. Buxgalteriya xisobining informatsion texnologiyalarga asoslangan hamda soddalashtirilgan shakllari.
20. Xujjatlar va ular haqida tushuncha. Xujjatlar aylanishi.
21. Xo'jalik mablag'lari va ularning kelib chiqish manbaalarini tasnifi.
22. Xo'jalik muomalalarining balansga ta'siri.
23. Buxgalteriya xisobini tashkil qilish va uning me'yoriy huquqiy asoslari.
24. Milliy valyutadagi pul mablag'lari xisobi.
25. Bankdagi maxsus schyotlarni ochish va ulardagi pul mablag'lari xisobi (akkreditiv, chek daftarlari va boshqa maxsus schyotlar).
26. Valyuta operatsiyalari xisobi.

	27. Mehnat va ish haqini xisobga olish. 28. Tovar-moddiy zaxiralar xisobi. 29. Inventar va xo'jalik jihozlari. 30. Investitsiyalar xisobi.
3.	VII. Ta'lim natijalari (shhakllanadigan kompetensiyalar) Fanni o'zlashhtirish natijasida talaba: Buxgalteriya xisobi fanining predmeti va usullari; xo'jalik mablag'lari va ularning kelib chiqish manbalari harakati; pul mablag'lari va valyuta operatsiyalari; mehnat va ish haqini xisobga olish; tovar-moddiy zaxiralar harakatini xisobga olish <i>haaqida tasavvurga ega bo'lishi</i>; Investitsiyalar xisobi; asosiy vositalar xisobi; nomoddiy aktivlar xisobi; tovar-moddiy zaxiralar xisobi; mehnatga haq tulash xisobi; boshqaruv xisobini tashkil etish; mahsulot (ish, xizmat) ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxi xisobi; byudjetlashtirish va xarajatlarni nazorat kilishni <i>bilishi va ulardan foydalana olishi</i>; Tayyor mahsulot va uning sotilishini xisobga olish; xususiy kapital xisobi; moliyaviy natijalar xisobi; xalqaro moliyaviy xisobot standartlari mazmuni; xisobotlarni tuzish va taqdim etish <i>kunikmalariga ega bo'lishi kerak</i>.
4.	VIII. Ta'lim texnologiyalari va metodlari: • ma'ruzalar; • interfaol keys-stadilar; • seminarlar (mantiqiy fikrlash, tezkor savol-javoblar); • guruhlarda ishlash; • taqdimotlarni qilish; • individual loyihalar; • jamoa bo'lib ishlash va himoya qilish uchun loyihalar
5.	IX. Kreditlarni olish uchun talablar: Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar va tushunchalar haqida mustaqil mushohada yuritish, joriy va oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha variantlar asosida yozma topshiriqlarni bajarishi zarur.
6.	X. Asosiy adabiyotlar: 1. Urazov K.B., Po'latov M.E. Buxgalteriya xisobi. Darslik. -T.: Iqtisod-moliya, 2020. -558 b. 2. Usmanova D.Q. Buxgalteriya xisobi. O'quv qo'llanma. -Samarqand, SAMDU, 2020. -388 b. 3. Karimov A.A., Kurbanbayev J.E., Jumanazarov S.A. Buxgalteriya hisobi. Darslik. - T.: "Iqtisod-Moliya", 2019. 624 b. 4. Dusmuratov R.D. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. Darslik. -T.: 2020, 495 bet. 5. R.O.Xolbekov, L.A.Eshonkulov. "Buxgalteriya hisobi" fani bo'yicha

	o'quvslubiy majmua. –Toshkent: Iqtisodiyot, 2019 yil, 237 bet. XI. Qo'shimcha adabiyotlar 1. R.O.Xolbekov. Buxgalteriya hisobi nazariyasi. –Toshkent: 2011. 200 bet. 2. M. Ostonaqulov. Budjet hisobi. - T.: «Talqin», 2008. - 4 2 4 bet. Axborot manbalari 1. www.sov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portali. 2. www.lex.uz - O'zbekistan Respublikasi Qonun xujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi. 3. www.mf.uz - O'zbekistan Respublikasi iqtisodiyot va moliya vazirligi sayti. 4. www.solia.uz - O'zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo'mitasi sayti. 5. www.cbu.uz - O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki sayti. 6. www.wordbank.ore - Jahon banki sayti. 7. www.imf.ore-Xalqaro valyuta jamg'armasi sayti. 8. www.cspu.uz - Chirchiq davlat pedagogika universiteti sayti.
7.	Chirchiq davlat pedagogika universiteti tomonidan is'hlab chiqilgan va universitet Kengas'hining 2023 yil “ <u>29</u> ” <u>08</u> ”dagi qarori bilan tasdiqlangan
8.	Fan/modul uchun ma'sul: K.M.Xurramov - CHDPU, “Maktab menejmenti” kafedrası o'qituvchisi.
9.	Taqrizchilar: O.A.Ortiqov - CHDPU, “Maktab menejmenti” kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari nomzodi. A.N.Maxmudov – TDIU, “Moliyaviy tahlil va audit” kafedrası dotsenti, iqtisod fanlari doktori.